

יח א וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא יהוה את ישראל מצרים: ויקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שלוחיה: ואת שני בניה אשר ישם האחד גרשם כי אמר גר היותי בארץ נכריה: וישם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: ויאמר אל משה אני חתנתך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה:

א וישמע יתרו רבא דמדין חמוהי דמשה ית כל די עבד יי למשה ולישראל עמיה ארי אפיק יי ית ישראל מצרים: ב ודבר יתרו חמוהי דמשה ית צפרה אתת משה בתר דפטררה: ג וית תרין בנהא דשום חד גרשם ארי אמר דיד הויתו בארע נוכראה: ד ושום חד אליעזר ארי אלהיה דאבא הוה בסעדי ושוכני מחרבא דפרעה: ה ואתא יתרו חמוהי דמשה ובנוהו ואתתיה לות משה למדברא דהוא שרי תמן לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי: ו ואמר למשה אנא חמוך יתרו אתי לותך ואתתך ותרין בנהא עמה:

בעל המורים

יח א וישמע יתרו. אמרו רבותינו ששמע קריעת ים סוף, שכשנקרע הים נהם נהמה גדולה עד ששמעו כל מלכי מזרח ומערב. וזהו שנאמר וינהום עליו וגו' כנחמת ים. ואמרו ג"כ ששמע מלחמת עמלק: וישמע יתרו בהן מדון חתן. בגימטריא והנה קריעת הים ומלחמת עמלק: לשון אדוני אבי הרא"ש ז"ל: יתרו. קרי ביה יתרו. ששה שמות היו לו יותר על שאר בני אדם. ד"א שבא לקבל יי דברות ומצות יותר על ד' הראשונות שנצטוו לבני נח: את כל אשר עשה אלהים למשה. למה אמר "אלהים", פירוש אשר עשה הקב"ה למשה אלהים לפרעה. אי נמי שמע שבא עליו במידת הדין להרגו על שלא מל את בנו, שנאמר ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, ושמע שניצל מזה: עשה אלהים. ב' במסורה. הכא. ואיך לעיל מה זאת עשה אלהים לנו. שבאותו לשון שנצטערו באותו לשון הרועה [להם] בעלייתם משם: ב אשת משה אחר שלוחיה. פירוש היא כאשרו שאין נושאין גרושתו: ג שם האחד גרשם כי אמר גר ונו' ושם האחר אליעזר כי אלהי אבי בעזרי וגו'. ואין כתיב כאן "כי אמר", איכא למימר א"כ אמר" דלעיל קאי. ועל גרשם כתיב "כי אמר" כי יש דרש במדרש כשנתן יתרו בתו למשה הוצרך להתנות שיהיה הבן הראשון לעבודה זרה ולכן לא נימול עד שפגעו המלאך בדרך וביקש להמיתו, אז מלתו צפורה ומחלה לו התנאי שהתנה עם אביה. לכן בכאן כתיב "כי אמר" כלומר אמר נגלה לכל כי אנוס היה על תנאי הזה, כי גר היה והוצרך לעשות מאמר יתרו. ומכל מקום על התנאי יצא ממנו יהונתן שנעשה כומר לפסל מיכה. לכן לא כתיב "כי אמר" על אליעזר כי לא היה רוצה לגלות שהרג את הנפש ורצה פרעה להרגו. ומיהו בגמרא משמע שאליעזר בן משה לא נימול עד שפגעו המלאך, שאמר משה אמול ואצא לדרך סכנה הוא לתינוק. וזה היה אליעזר שמשבא למצרים לא מצינו שהיה לו בן אח"כ: ה חנה. ב' במסורה. המדבר אשר הוא חנה שם. ואיך חונה מלאך ה' סביב ליראיו. מלמד שלא הוצרך יתרו לשאול על אהל משה אלא ראה ענן קשור עליו ובוה הכירו. וזהו חונה מלאך ה' סביב ליראיו, אל המדבר אשר הוא חונה שם:

רש"י

לו הקדוש צרוך הוא צמדין לך שוב מצרימה ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו' (לעיל ד יט כ) ויבא אהרן לקראתו ויפגשוהו צהר האלהים (שם פסוק כו), אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדין ואלו בני, אמר לו ולהיכן אתם מוליכין, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה צא להוסיף עליהם, אמר לה לכי לבית אביך, נטלה שני צנייה ו והלכה לה (שם): (ד) ויצלני מחרב פרעה. קשגלו דתן ואצירם על דבר המצרי וביקש להרוג את משה, נעשה לו ארו כעמוד של שיש (מכילתא דצ"ר ב כו): (ה) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא שצמדו של יתרו דיבר הכתוב, שהיה יושב בצמדו של עולם, וקדצו לבו ללכת אל המדבר מקום פהו, לשמוע דברי תורה (מכילתא): (ו) ויאמר אל משה. ועל ידי שלית (שם): אני חתנתך יתרו וגו'. ה"אס איין אתה יולא צניי, לא צגין אשתך, ואס איין אתה יולא צגין אשתך, לא צגין שני צנייה (שם):

יח (א) וישמע יתרו. מה שמועה שמע וצא, א קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (מכילתא, זמחיס קטו): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל יתרו חוצב חצר קיני פוטילאל (מכילתא), יתרו, על שם שפיר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה, יתרו, לכשתגיייר וקיים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו, חוצב, שפיר פרשה אחת התורה, וחוצב הוא יתרו ב שנאמר (שופטים ד יא) מצני חצב חתן משה, ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה ומהו אומר ומצאנה אל רעואל אציהן (לעיל ב יח) שהתינוקות קורין לאציהן אצא. בספרי (דעהלותן י טט): חתן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר (לעיל ד יח) וישב אל יתרו חותנו (מכילתא): למשה ולישראל. שקול משה ד כנגד כל ישראל (שם): את כל אשר עשה. להם, צירידת המן ה וצבאר ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא): (ב) אחר שלוחיה. כשאמר

עיקר שפתי חכמים

א פירוש מפני מה נעורר לבוא, וגם מדכתיב "וישמע" משמע דבר אשר העמים רגזו והלו, וזה קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: ב דלא תאמר חוצב הוא בנו של יתרו: ג זה הוא לדעת המכילתא שרק שני שמות היה לו: חוצב ויתרו. ויתרו ויתרו אחד הוא כמו אצרם ואצרהם, ושאר שמות על שם משפחתו. אף על שם רעואל צריך לומר אציו של יתרו הוא וכו': ד כי למשה הוא מיותר שהרי הוא בכלל ישראל. לכן פירש שקול וכו': ה דקשיר ליה דהוה ליה להקדים וישמע יתרו את כל אשר עשה אלהים לישראל ולמשה, כי עיקר הנס היה לישראל. על כן פירש את כל אשר עשה וכו' צירידת המן וכו' כי צהם היה משה העיקר צפילתו, ואחרי זה מונה את הגדול מכולם וזה יצאת מצרים: ו ולא הקפיד על שיעבוד צניו שהרי על שצט לו לא היה השיעבוד אלא [על] שיעבוד אשתו: ז רצונו לומר על ידי שלית שיאמר בשמו אני חותנתך. ואחר כך כתיב ויבא יתרו ל"אשתך", לכן פירש לא צניי וכו':

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֵתָנוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקְלוּ
וַיִּשְׁאַלְוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֱהֻלָּה:
ח וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֵתָנוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-
הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצַאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצֵלֶם יְהוָה: ט וַיַּחֲדֹ
יְתָרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם: י וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה
אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעָה אֲשֶׁר
הִצִּיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם: יא עַתָּה יָדַעְתִּי
כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ
עֲלֵיהֶם: יב וַיִּקַּח יְתָרוֹ חֵתָן מִשָּׂה עֲלָה וּזְבָחִים
לְאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהֱרֹן וְכָל אֶלְיָאֵל לֶחֶם
עִם-חֵתָן מִשָּׂה לְפָנָי הָאֱלֹהִים: שני יג וַיְהִי מִמַּחֲרַת
וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפְטֹת אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד עַל-מִשְׁחֵה מִן-הַבְּקָר עַד-הָעָרֶב:

רש"י
(י) ויצא משה כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון
שיצא משה, יצא אהרן נדב ואציהוא, ומי הוא שראה את אלו
ויצאין ולא יצא (סג, ממנומא): וישתחו וישק לו. איני יודע מי
השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה
משה, שנאמר (במדבר יג א) והאיש משה (ח) ויספר
משה לחותנו. למשך את לבו לקרצו לתורה (סג): את כל
התלאה. שעל היס ושל עמלק (סג): התלאה. למ"ד אל"ף
מן היסוד של תיבה, והתי"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו
לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה: (ט) ויחד
יתרו. וישמע יתרו, זה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צפרו
"הדודין הדודין, מילר על אבוד מנרים, היינו דאמרי אינשי,
גזירא עד עשרה דרי לא תבזי תרפא תפא תפא (סנהדרין נד):
על כל הטובה. טובת המן והצאר והתורה, ועל כולן, אשר
הצילו מיד מנרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לצרות
ממנרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא
(מכילתא): (י) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה:
ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרוממו, לשון
דווי ומרות הידי שהיו מכבידים עליהם היא העבודה:

עיקר שפתי חכמים
ט מדלל כמי וישמח: י מפרש "מיד מנרים" על העבודה ולא מרשות מנרים, דהא כמיז מיד פרעה וזה משמע מרשותו ותרחי למה לי: כ דקשיא ליה דעתה משמע עכשיו,
ידעתי משמע לשעבר. על זה פירש לשעבר הייתי וכי: ל דייק מדכתיב מכל האלהים זה"א הידיעה, משמע דידועים היו לו: מ מדלל כמיז אשר הרשיעו וכבז "ודו" לשון
מוד: ג דלא תאמר למחרתו של אכילה, דמאי סימן הוא זה וכי אנו יודעין זמנו: